

84(2-632.1)6

У 435

В. Укатин

Голдори

200781.0 <
187000 <
Б. Укачин

Толдор

ТУУЛУ АЛТАЙДЫН
БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ
1960

Горно-Алтайская
областная
БИБЛИОТЕКА.

СОЛДАТТЫҢ

сахаалары

84(2=632.1)6-5

Y 435

5-Y67-7

* *
*

— Солдат бол! — деп, Төрөлим кычырды..
Поезд ичкеерлейт, поезд ичкеерлейт.
Бөрүгин уштып, мени үйдешкендий,
Таскыл туулар кыймык жок тургулайт.
Ынаарлу тенгери... Мен Алтайдан ыраак..
Чөлдөр, чөлдөр... поезд ичкеерлейт..
Көк мөнкүлү тууларда өскөн
Малчынын уулына Төрөли иженет.
Кыскылтым булуттар үстүмле көчөт,
Олор кайдаар?

А мен Төрөлимди корыырга!
Поезд ичкеерлейт, поезд ичкеерлейт..
Jүрүмим албатынын.. көндүктим солдатка.

...Байкал! Байкал, ийделү жарадыгла
Тууларды ийдип, чирей тебиндин.
Je туулар чырайын көрүп турарга
—Күскүбис — дежип, ырабайт жараттан.
О, Байкал, поезд токтобойт,
Карыган Амурдын жарадын көстөйт.
Менин көксимде санаалар кайнайт:
Школдын картазы, бала тужым,
Ыраак Алтайда баштапкы үредүчим,
Онын куучыны... Кавказ, Украина —
Бу ончозы менин элбек төрөлим.
О, элбек ле улу Төрөлим!
Сеге өштү табарган өйдө
Көксиме бастыра сени бадырып,
Төжимле корыыр эдим!
О, элбек ле улу Төрөлим!
Качан кату өй келзе, солдадыг
Jүрүмин кысканбас сеге, Төрөлим!

ЭНЕМЕ

Туманга кучактаткан Жаану Тайганын
Сынында эмтирим түш јеримде.
Өзөктө жылдыстый көп көлдөринг
Суркурап јатты бүрүнкүй энирде.

Баштан ашкан балтырган ортозыла
Өдүк жок жүгүредим уйлар айдап.
Тайганы төмөн таныш жолыла
Олор түжет текшилеп, мыжылдап.
Уйлардын кийининен једип-јетпей,
Айылыма јанадым арканы төмөн.
— Уулым, чыдадыг, болушту болдыг —
Энем меге эрке көрөтөн...
— Энем! — деп айдала, ойгонып келзем,
Эбиреде тым... солдаттар уйкуда.
Коштой јаткан башкирди көрзөм,
Орыны куру... нөкөрим каруулда.
Нөкөрим каруулда, күкүрттү түнде
Уйку жок турат, Төрөли көксинде.
Башкирдин кийининде ашту Алтай,
Баштары кажайган карыган энелер,
Мен чилеп, өдүк жок, тууны туулай
Јайым жүгүрген кичинек уулчактар.
Энем, эртен Јаанунын бажынан
Күн түлкүдий кызарып ажар.
Тойу уйларыгар кепшенип, одордон
Азыйгы чылап, катап ла јуулар.
Ол тужунда слер айылдаг
Колхозтын уйларын күзедерге чыгараар.
Тууларга артылган бүрүңкүй тенгериге
Алтын ай чыгып, слерге ајарар.
Мындый серүүн эгирде јангыскан
Ар-бүткенди слер тындараар
Уүрин бедиреп, кенетийин кураар.

Арканы торгултып, тымыкты бузар.
Слердин үстеерле куулар шуулап,
Түштүк јаар элбендеп, јанганы көрүнер.
Алтай тайгаларда кажы ла табышты
Уйлар јанында ончозын угараар.
Је слердин уулыгар бу ла ойдө
База каруулда, каруулдайт Төрөлин.
Мылтыктын үни амыр орооныста
Түни-түжи күкүрттий быјырабазын,
Башкир нөкөримнин кичинек кызы
Амыр уйуктазын, чочып чагырбазын,
Слердин сааган уйлардын сүдине
Ачап, соок колдор тийбезин!
Јаантайын мындый, јаантайын тымык
Төрөлис турзын деп, мен каруулда.
Энем, чырайыгар айдый јарык,
Ырысту, омок болыгар јажына.
— Уулым чыдаган, Төрөлдө каруулчык!..
Меге иженип, айдыгар улуска.

СОЛДАТ

Ол бойына терен окопты казып,
Қолында ломду терлеген турды.
Изү деп, соок деп уурзынып,
Кемге де комудап айтпады.
Ол јук ле бир јыл черүде,

Je солдаттыг жүрүмин билди.
Jүзүн-жүүр значоктор төжинде,
Чындыгын онын кереледи.
Ол алтай чөрчөктөрдө эки жүректү
Баатыр эмес, кижидий ле күчтү.
Мендий ле уулчак, журтта өскөн.
Одүк жок жүрген, жанмырга өткөн.
Je шак мындый значоктордон,
Солдаттыг кату ла терлү жоругынан
Геройлор жылдызынын жолы башталган.
Жажына өчпөй суркуразын деп,
Албаты жүрегининг чедиргенин сыйлаган.

ЫРААК КҮНЧЫГЫШТЫҢ КЫЖЫ

Мени

бу крайда ончозынан озо
Ыраак күнчыгыштын

кыжы уткыды.

Соок салкындап,

карлу жотконло

Жаңы айылчыны

ар-бүткен ченеди,

Вагоннон чыгарымда,

күнчыгыштын кыжы

Кулагымнан,

жаагымнан

күчүгештий тиштеди.

Же эбиреде туулар,
 заводтор ыжы
 Магниттий тартып:
 «Бистн сүү» — дешти.
 Мөнгүн тошло
 Амурдын толкузын
 жаптым деп,
 Ыраак кўнчыгыш,
 кыжыгла тыгыба?!
 Меге
 мен казыр,
 кўчтү деп
 улыба!
 Ат чылап сени
 кижн үйгендеп,
 Јединип,
 башкарып турганын ундыба!
 Сен билериг бе,
 ыраак кўнчыгыш.
 Кижн
 Амурдын
 толкузынанг изүни
 Олјолоп алган.
 Ого буудак болбозынг
 сен.
 Кижн иштеген,
 тоннельдер үйттеген.
 Эмди ол ийделү,
 неден ле јараш!

Ыраак кўнчыгыш,
 кۆк-чаңкыр тенеринди,
Корголжынды уур,
 тымык тўндеринди,
Көстинг жажынды
 кырулу ағаштарынды,
Туулар торгулта
 каткырган жииттеринди,
Жапына сүүйдим — ончозы мениг!
Мен түштүктө
 болбогом учун
 ондый ба,
Кыжынды да
 кыстый
 кучактагадый турадым.
Жүрүмнег
 жеңил жол
 сакыбагам учун.
 ондый ба,
Кату жолло
 маказырап
 базадым.
Ыраак кўнчыгыш,
 вагонноң чыгарымда,
Сениг кыжың
 күчүгештий тиштеди.
Суу ууртангандый,
 унчукпас тууларда

Төрөөндөриндий уткыйт, кокырчы
јииттерди.

Јүс жыл, мун жыл өтсин!
Балдар школдорго катап, катап ла келер.
Је ак-јарыкка бис
Јүрүм учун деп, тең базарыс.
Орооныста солдат,
геолог

деп адазын,
Је өлөрдин өлгөнчө, нөкөрим, бис
Албатынын үренчиктери деп,
адалып жүрерис!

ОДУ

Күкүрт, жалкын... жаңмыр ла жаңмыр,
Кийимибис өтти, сопоктор чалынга жажайа
јунулды.

—От камызып, кургадыныгар! —
Учында командир килемјилү јакарды.
Јалбыш ойлоп барарга турарда,
Божотпоско тургандый солдаттар курчады.
Кийимнин буузы... изиген јүстер
Туман ортозында күндий кызарды.
Мааныдый элбиреген бу јалбыш,
Отты эбиреде отурган улустар,
Бүрлерде ару көстү тамчылар,

Кичүден бери меге таныш.
Меге таныш шуулаган агаштар,
Меге таныш — жанмырга өдөри,
Меге таныш — туманду туулар,
Меге таныш — одуга коноры.

.....

Жалкын жалтырайт, күкүрт күркүрейт,
Алтай эмеген отко арчын салат.
Кайындар, мөштөр боочыда шуулайт,
Кыйра буулап, жорукчы мүргүйт...
...Озодо мындый жүрүм болгон деп,
Меге малчылар жеримде айдыжат.
Өткөн өйлөр эскини жүктенип,
Бистен ырап, изи кадат.
... Обөкөмнөң арткан эскинин жемтиги
Солдаттын жолына чыдашпай кайылды
Ол жүрүмнөң менин көксимде
Шак бу оттый жалбыш артты.

ТАН

Каранууды көжөгөдий жылдырып,
Тан келди Күнчыгышка.
Эрке көргөн көзимле уткып,
Жылу көрдим кызарган тагдакка.
Алтын сабарыла погоныма тайанып,
Күнбадышка тагдак көндүкти.

Ол жанган солдаттый болды,
Алтайыма амадуумды алып барды.
Мен дезе Ыраак Күнчыгышта
Албатымнын жакарузыла каруулда тура-
адым...

КАЙРЫЛЫКТЫҢ ҚЫСТАРЫНА

Кайрылыктын кыстары, Кайрылыктын
кыстары,
Мен слерден ыраакта, је ундыбагам,
ундыбазым слерди!
Түннен кара узун чачтарыгарды,
Чокту күйген јодро көстөригерди,
Јаантайын сананадым, угадым
каткыгарды.
Кайрылыктын кыстары, Кайрылыктын
кыстары,
Јурттын школы санаарга кирет пе?
Партадан партага секирген кутусты,
Чачтарыгардан тартып, оорыткан уулчакты,
Айса, ундып койдыгар эмеш пе?

Кайрылыктын кыстары, Кайрылыктын
кыстары,
Јайгыда каникулга городтон баргамда,
Тууларда малчы энеме јанатам.

Слерге, колхозчы сонуркак кыстарга,
Уренип билгенимди куучындап туратам.

Кайрылыктын кыстары, Кайрылыктын
кыстары,

Кобынын койу өлөнгин шуулада
Чапкан ийделүү колдорыгарды көрөдим.

Күреелей туруп, ойын-жыргалда
Коолодо кожондогон үнигерди угадым.

Кайрылыктын кыстары, Кайрылыктын
кыстары,

Мен он жыл школдо, эмди черүде.

Жолыгышпадайс, көөркийлер, канайдар,
удады!

Тобракты буркурадып, жүгүргилеп жүрген

Жылдыстый ыраак бала тужысты,

Бугул тартып, бозулар кабырган

Ол јаландарды, төрөл тууларды

Канайып ундыыр, ундыбайлы жүрүмди!

Кайрылыктын кыстары, Кайрылыктын
кыстары,

Удабас, удабас черүден јанарым.

Солдат болуп, айылчы болуп,

Јортпогон јолымла јаныдан јорторым.

Јегимди шыманып, чалгыла талайып,

Шуулада, шуулада өлөң чабарым.

Кайрылыктын кыстары, Кайрылыктын
кыстары,

Јажырбай озодон јетирип турум:

Он јети јажымда айтпаган санаамды,
Сүүдим деп кемге де айтпаган сөзимди
Орой күскүдө, аш ижи божозо,
Слердинг бирүгерге быжу ла айдарым.
Көөркийлер, көөркийлер, арткан кыстар,
Тарынбай, менин тойыма келигер.
Чөөчөйлөргө эмес, чокту көстөригерге
Уулдар эзирип, амырын жылытсын!
Комыстанг јарап коо кожоңыгар
Тууларга торгулзын... бойдондорды
бактырзын.

ОРУС ЭНЕГЕ

Эзен бе, орус эне?
Мен слерди билбезим,
Меге јуук ла ыраакта, эне.
Байла, слердинг көстөригер
Чанкыр, чанкыр.
Байла, јүзигерде
Терен чырыштар.
Мен база чырышту эненингу уулы,
Је энемнинг көстөри кара, кара.
Меге көрөт јаантайын удур.
Мен јажына төлүлү энеме,
Јалакай, чырышту энеме.
Мен база Төрөлдинг солдады,

Je канайдарын,
врачтар айткан:
«Jүрегин оору,
эмден,
амыра».

Je канайдарын,
Jүрек чыкту тарыдый болзо,
Ондый тарыны жууда кайдарын?
Jүрүминг тегериле,
самолётло колбулу болзо,
Jүрегинг учарга,
учарга турза?
Оны сен канайдарын?!

* * *

Көк-айаста
жалкын кептү
Мөнгүн куш —
самолёт учат.
Кечеги көчкин
малчынын уулы
Командирдинг јолын,
керегин улалтат.
Бистинг комэска,
лётчик ле нөкөрис,
Калганчы катап
аэродромдо туру.

«Тегин де унчукпас
алтай шонкорыс
Тенгери кааны болор туру».
Мынайда айтты.
үренчигине сүүнип,
Көстөри јашталып,
тенгериге көрди,
Јүзи терең
чырышту кижн.
— Эзен болзын! —
сала берди,
Биске јуук ла ундылбас
кижи.

АЙЫЛДАНҢ КЕЛГЕН ПИСЬМО

Айылымнан келген письмо,
Айылымнан келген письмо...
Ашту Алтайдын јаландары тынат.
Экче чаазын, кайран письмо,
Энемнинг эрке үнин угузат.

Кенетийин алдыма төрөл јуртым,
Какпагы јок болчок турам
Јурала берет, јурала берет.

Желбер түктү жееренек уйым
Кепшенип турат, кепшенип турат.

Жайгы тегери журтымнын үстүндө
Жайканып турган болбойсын,
Жаражай кыстар иштин кийининде
Клубта жуулган болбойсын.

Олордын каткызын энем угуп,
«Уулым качан келер?»—деп сананат.
Стенеде менин сүримди көргүзип,
«Ижемјим бу»—деп, улуска айдат.
...Билзегер, нөкөрлөр, билзегер,
Айылымнан келген письмо,
Айылымнан келген письмо...

МЕН ТҮШ ЖЕРИМДЕ

Мен түш түжендим, түш јеримде
Мен каруулда.
Бийик-бийик үстүмде
Кастар учат ырада.
Кенетийин олордын бирүзи
Јабызап айтты кижн үниле:
— Бис ууландыс чанкыр Алтайдын
Көстөриндий көлдөргө эжинип јүрөргө,
Қожо баралы төрөл јеринге,

Канадыма отур, апарып салайын.
Сыртыңды сыймап, азыраган энеге
Түрген једерге чырмайып учайын.
— Сениг канадынла тузаланып,
Учпазым, көөркий, учпазым.
Кийистий апагаш јаландарымды,
Ойгор карыгандардый тууларымды
Сүүйдим,
Је бүгүн оноор барбазым.
Мени чыккан јерин ундыды деп,
Сен сананба, сананба.
Алтай аттардын туйгактары тибиреп,
Тууларды керигени меге угулбайт па?
Јүрегиме јуук алтай куучынды
Мен канайып ундыырым,
Мунг беристеден ончозын угадым.
Ак аттың јалындый апагаш сууларды
Сүүгем, сүүрим,
Је бүгүн барбазым каруулдан!
...Мен түш түжендим, түш јеримде
Мен каруулда.
Алтайга кычырып, бийик үстүмде
Кастар учат,
учкулайт ырада.
Олорло кожо өскөн јериме
Мен барбадым.
Мен бүгүн каруулда.

Јагыс ла орус тил кўр болот.
Је кўр тудачыны кайдан табайын?!
Јажырбазым,

Төрөлим мени

кычырза,

Солдат коногымла

кайдаар ла барарым.

Кырдый шыраны

јүктенерге келишсе,

Комудабазым,

кожонгло ичкеери базарым!

Јажырбазым,

өлбөс кожонгныг үренин бедиреп,

Кайда ла јүрзем,

алтайлап шымыранадым.

Кожонг төрөл албатыны сүүндирет,

уурды јенерге кожонг үредет.

Је кожонгым менен озо өлзө,

ол тужунда чыдашпай,

ыйлаарым.

Мен кожонгым учун оорыйдым, сананадым,

Олор јуучыл најыларыма

јетсин деп күүнзейдим.

ЧЫККАН ЈЕРИМ КЕРЕГИНДЕ САНАА

Јууркандый јымжак карды јабынып,
Терең уйуктаган јалаңдарла базадым.

Олор мениг санаамдый ару,
Je мынаг өскө јалагдарды сананадым.
Олор меге слерден јараш,

не десе,

Баштапкы алтамым мениг ондо,
Бүдүрилип јыгылган јерим ондо,
Будыма кадаган тегенек ондо,
Јүрүмим башталган — ончозы ондо!
Олор баланыг эрдиндий ару,

не десе,

Элбек Төрөлди меге сыйлаган,
Ар-бүткеннинг эжигин ачкан,
Кичинек алтай уулдын
кабайы болгон.

...Јаландар кийинимде,

мен агаш аразында.

Таныш эместен јажыргандый:
Агаштар куучындашпайт,
Тынганы да билдирбейт,
Айса болзо, олор уйкуда?
Айса, кайындар бойдон кыстардый,
Уйалат эмеш пе мөнгүн кышкыда?
— Ойгоныгар, айылчы келди! —
Салкын шуулап, мөштөр јайканды,
Мениле эзендежерге тургандый,
Бырчыт балтырлу колдорын сунды.
Олор бойынын шуулаганыла
Төрөл алтай куучынымды санандырды.
Эликтер, тооргылар чичкечек изиле,

Алтайда Бодыйак тууны журады.
Санааларым тумандый, аркала жусти,
Коксимнен шыгырап, кожоным тогулди:

«Алтайымды сананзам,
Агаш-тажы корунет.
Албатымды сананзам,
Айткан сози угулат».

Улу Торолинин бир толыгында,
Чыккан јеринен ыраак-ыраакта,
Кемибис солдат болбогон?
Кемибис энезин сананбаган,
Кемибис албатызын корыбаган,
Кемибис уурды јенбеген?!
Чыккан јер керегинде санаазы јогынан
Солдат Торолин билип болбос!
Балкашка уймалбай, јанмырга отпой,
Адалар јолын кемис те отпос!

ЈОДРОЛОР

Шуулап откон јанмырдын кийининде
Јодролор кееркенген кыстардый тургулайт.
Кунге суркурап, тамчылар бурлерде
Мун јинјилердий, тыкырап молтюрейт.
Јодролор, јодролор — ар-буткеннин кыстары,
Слердин тилигерди, слердин јаражыгарды
Сууйтен ле эригетен телекей уулдары

Сөс јоктон ондойт, чөйигер кожонды.
Мен база кунугып, көөркийимди сананып,
Амурдын јудролары, слерди тындайдым.
Јенилчек јылу эзинге јайканып,
Шымыранышкан үнигерди алтайлап
ондойдым.

СОЛОНГЫ

Амурдын чолдөринде комбайндар күүлейт,
Кей аштыг тату жыдыла жытанат.
Мында улус кожондойт, мында иш кайнайт,
Мында кожон ло ырыс чыгат.
Ырысту жүрүмге күн сүүнип,
Ыйлагандый, кенетийин жанмыр жаады.
Узун мойынын табынча сунуп,
Солоңы мажактар бажына түртүлди.
Кижиге жердин чырайын кубултып,
Онын ээзи болгонын кем билбейт?
Көрзөгөр, тегериде планеталар адынан
Солоңы советский жеристи окшойт!

ВОЛОЧАЕВКАНЫҢ ПАРТИЗАНДАРЫНА

[illegible]

Ондо бистинг карындаштар, —
 Кату жолдо, канду жууда
 арыган улустар
 Амырап жадыры,
 амырап жадыры,
 ойгоспогор!
 ...Мында станция учун эмес,
 Мында партизандар жаткан учун,
 Мен бодозом,
 поездтер токтойт,
 Беш минутка
 кунуккандый тургулайт.
 Мунг улус
 мында
 жүректен кереес
 Сөстөр айдат,
 жүрүми учун!
 Волочаевкада кичинек,
 же улу төг бар...
 Ондо бистинг адалар,
 Ондо бистинг карындаштар
 Жүгүниг кийининде
 амырап жадыры.
 Партизандар!
 Жүрүмигерди слердинг улалтып,
 Жүреги ле жажы
 жиит улустар
 Жаныгарла үзүк жок
 жорыктап өдөт —

Слерге жүрүминде
олор өткөнөт.
Партизандар!
Службагарды слердин улалтып,
Каруулда турат
јиит солдаттар.
Адыгарды адап,
мааныгарды тудунып,
Кату өй келзе,
олор тартыжар.
Партизандар!
Жүрекеригер слердин
спутниктер болуп,
Телекейди кайкадып,
бүгүн учат.
Амыр-энчүнинг
мажактары болуп,
Агыскан каныгар
јаланда јайканат.
Партизандар!
Кичинек төнгө, кереес сөөктөргө
Күреелей турган
јебрен туулар
Буурыл баштарын
јабыс энгилейт.
Слерди ойгоспоско
каруулдап тургандый,
Тоозы јок јылдыстар
көңкөрө көргүлейт.

Партизандар!

Угулат па слерге —

сопактор чыкырты,
кожоғнын шыгырты?

Онызы слердин жүрүмди улалтып,

Бистин эскадрилья

барып јатканы.

Айтпаган сөзөөрди

јагыдан айдып,

Артырган керегееерди

учына јетирип,

Солдаттар терлеп,

үренип турганы.

Партизандар!

Мен бу эскадрильянын,

бу стройдын

тирү тамчызы.

Јүрүмде, службада

слерди улалтпазам,

Эскадрильяма мен

аар-чак болорым,

Нөкөрлөриме

салган шыра болорым.

Эмеш те түңей слерге

болбозом,

Энем јаманымды качан да таштабас,

Энем таштабаза,

Төрөлим де таштабас!

TÖRÖΛ

jyryp

МЕНИН ДЕРЕВНЕМ

Менин деревнем туулар ортозында,
Кабайда жаткан баладый билдирет.
Сергелен пөтүктөр танды кайдан да,
Ыраактан кыйгырып, бого экелет.
Үргүлжиге байлык менин журтым,
Уйлар мөөрөжиле, аттар киштежила,
Үргүлжиге жуук кайран толугым;
Өтөктин кычкыл, жылу жыдыла,
Баргаанын ачу жыдыла толот.
Үргүлжиге угулат кыстар каткызы,
Үргүлжиге угулат ийттер үрүжи,
Менин деревнем туулар ортозында!
Мында бүгүн ышту чадырлар
Калганчы канзазын кунукчылду
тарткылайт.

Жолды жалакай жаңы туралар
Ээчий-деечий ичкеери баскылайт.

Менин деревнем...

Мында менин энем бар,

Мен бго јаантайын ла «кичинең»,

эмдиге ле «балам»,

Мында сыйындарым,

ийиним бар,

Мен ологго ончозынан «санаалу»,

«ончозын билер ака».

Мында сүүген кыс болгон...

Je эмди өбөгөндү,

айылду деп уккам!

Мында јакшы кыс болгон...

Ол учун мен

Ыраакта кунукам!

Менин деревнем — ол улустар.

Јүрекке кару ла јалакај најылар!

Олор јииттер ле карыгандар,

Бийик үредүлүзи де бар,

Бичик билбези де бар.

Мында атту-чуулу малчылар,

Трактористтер, теерменчилер.

Сүрекеј ас туштажар,

Јажырбазым,

јалкулар база бар,

Олор ышту айылдый

арткан улустар!

...Менин деревнемде

санг башка улустар!

Орус кижі эрмек сураза,

Кезиги ондобой, наҗылык каткырар.
Кезиги удур су-орус тилле
— Эзен, карындаш! — деп каруу җандыар,
— Айылыма айылда? — деп наҗылык кычыар.
...Мениң деревнемде улус
сан башка кийинер,
Кезиги кой тере
кыйулу тонду,
Кызыл булгайры
алтай өдүктү.
Кезиги орустап кескен костюмду,
Је түлкү бычкак бөрүктү.
Мениң деревнем туулар ортозында
Ильичтин лампочказын сырга эдинген.
Тракторлор, комбайндар
јаланда жүргүлейт,
Аттар, уйлар кобыга толгон.
Эмди ыраактан бу толукты
Алаканымда немедий, иле көрөдим.
Черүге атанарымда, төрөл јуртымды
Канайда койныма сугуп албагам?!

МЕНИНГ ЈАЗЫМ

Кажы ла јасты кандый да ырысла
Уткуурын јүрүмимде сүрекей сүүйдим.
Он бежинчи јазымды комсомольский билетле
Уткуган эдим, ундып болбойдым.

Эмди сени, јирмезинчи јазым,
Боро шинельдү ыраакта уткуйдым.
Сүүген јазым, јарт билбезим,
Је качан бир сени
Партийный билеттү
Уткуурга турум,
јакшынак јазым!

ЭЗЕН БОЛЗЫН

Удура соккон салкынга
Уткуй учат поездтер.
Черүден јанган солдатка
Једижип болбойт теректер.
Сопогымла тепсеген
Јаландар артты көөлмөктө.
Солун түштер түженген
Қазармам артты кийинимде.
Једижип болбойт јаландар,
Јелбендежет мажактар.
Јүс боочылар алдымда,
Јүрүмим мениң ажуда.
Эзен болзын, күнчыгыш,
Эзен болзын, нөкөрлөр!
Солдаттардың адазы,
Эзен болзын, замполит!
...Боро шинель карманда
Болот бүгер колдор бар.

Полды да үлүш кеденле
Жышкан эди бу колдор.
Боро шинель алдында
Поэзия сүүген жүрек бар.
Же вагондо кыстарга
Тартылат, оны канайдар!
...Эзенде керек мен болзом,
Кычыру салыгар, командир.
Эртен керек мен болзом,
Эреетибезим, төрөл жер!
Эзен болзын, нөкөрлөр!
Эзен болзын, окоптор!
Жүс боочылар алдымда,
Жүрүмим менинг ажуда...

КӨРГӨН БОЛЗО ЛЕНИН...

...Келер өйгө сүүнип,
Откөн өйди үйдежип,
Көп жаңыны мен көрдим,
Көп санаалар санандым.
...Бистинг туулар чечеги —
Пионерлер кожонгын тындайдым.
Көдүрип койгон солукты
Көрүп тура шымырандым:
— Көргөн болзо Ленин!
Учуп турган «айысты» —
Көргөн болзо Ленин.

Татанак кобыда садысты
Көргөн болзо Ленин.
Орустап айткан сөзисти
Уккан болзо Ленин.
Алтайлап чыккан бичиктерди
Көргөн болзо Ленин.
Азыйгы жокту агчыга —
Туштаган болзо Ленин.
Аргалу жаан колхозына
Айылдаар эди Ленин.
«Алтайдын чолмоны» газетти
Алза колына Ленин,
Жаман да болзо, үлгеримди
Кычырар эди Ленин.
Алтай уулдыг тойына
Туштаган болзо Ленин.
Албатынын жаңыла
Амзаар эди ажыстанг.
— Жети жылдаг бисти көр!
Жеристе улустар айдыжат.
Уккан болзо Ленин,
Улу башчы Ленин!

КЕЛЕР ÖЙ КЕРЕГИНДЕ САНАА

Келер öй, келер öй..
ол кандый болор,
Кем оны билер, кем оны көрөр?

Келер ой —

Ол кемди сонуркатпайт,

Ол кемди кычырбайт?!

...Келер օй мындый болор деп,

Компартия меге айдып берди.

Ого мындый јолло бар деп,

Ойгор планды журап берди.

Газетте улу ла тегин тоолор,

Олордо менин Төрөлимнинг чырайы.

Олордо таш көмүр, электрооттор,

Албаты жүрүмнүн агару салымы.

Уйлар эмчеги тудужына уужалган

Энемниг колдорын тоолордон көрөдим.

— Иштеп ўренерге турум — деп айткан

Ийиниме устынг масказын бердим.

Бу улу ла тегин тоолор

Бистинг үйенинг кожонгынды угулат.

Бүгүн таныжып, оларды улустар:

— Бистиг келер ۆйис — деп айдыжат.

...Келер օй, келер օй, ол меге —

Ильичтин жаркынду, жаан амадузы.

Келер ۆй, келер ۆй

ого једерге, —

Иштеп, иштеп,

јаңыны табары,

Јүрүмди сүүп,

Партияны угары!

ӨЙ

Көп улус өйди
Алтынга түңейлейт.
Je мен бодозом, өй —
Ол бистин жүрүмис.
Алтын баалу эмей,
Je кижиги кучинен
Ол чыкпас!

Билзегер,
бедирезе де,
Өткөн өй
бурылбас.

Өй түрген суудый,
Ичкеери ле жүткүйт.
Кижини жүрүмнин
Толкузыла согот.
Ондый да болзо,
өй ас...

Жүрөргө,
иштеерге
жетпейт.

Өй өдөт...
кижиги карыйт.
Өй өдөт...
агаштар артайт.
Өй түрген суудый,
Ичкеери ле жүткүйт.
Жаңы кижиги туулып чыгат,

Лаш корболор јажарып өзөт...
 Өй!
 Кезик улус сени
 Чөөчөй аракыга,
 Јес акчага
 түңейлейт,
 Сени жүрүм деп,
 Қанайда билбейт?
 Ох,
 мен ондый улустан
 Калас өткүрген
 Баалу өйди
 Блаап алатан
 Аргалу болзом!

НАЈЫЛЫК КЕРЕГИНДЕ КОЖОН

Мен бу кожонды театрдын сценазында уккам,
Төрөл тилиле орус уул оны кожондогон.
Кайаны жемирген Сартакпайдын жаазынды,
Кожон стени өдүп, ырада учкан.
Жаштын тамчызы жымжак жерге шингендий,
Музыканын ээлгир толкузы жүрегиме өткөн.
Меге калын стенилер өткүрө элбек жүрүмдий,
Учы жок чөлдү Төрөлим көрүнгөн.
Бу тегин орус уулдын көксинен чыккан үн
Оттый изидип, эт-канымды токтой керийт.
Кезикте тайганын мөңкү суузынды серүүн,

Мееме өдүп, экпиндү толкузыла эрке
кучактайт.
Найылык керегинде, Төрөлим керегинде бу
кожонды
Мен жаскы тайгада, алтай жеримде катап уктым.
Же эмди ого менин төрөл алтай тилим канат
болды,
Алтай уулдын көксинен чыгып,
туулар бажыла мүркүттий учты.
Кобылар, таскылдар жаска эмес,
Бу кожоннын күчине чечектеп, жаргандый.
Малчы уул тууларда жангскан эмес,
Мунг уулдар ого жөмөжип тургандый.
Найылык керегинде, Төрөлим керегинде бу
кожонды
Мен эки тилле уктым,
же музыкаы онг жангы болды.
Бистин жүрүмис, бистин амадуус,
улу найылыгыс,
Бу кожоннын музыкаынды,
үргүлжиге жангыс.

ТӨРӨЛДИНГ УНИ

Туй туманду эрте күс...
Тууда геологгор астыккан.
Жыгынду жыш карануй,
Жыргалы олодын чыккан.

Жангыс тўнгө жааган кар
Жаап койды тууларды.
Жайды өткүрген москвич уулдар
Жангыскандый мында кунукты,
Қоркок талдың алдыла
Қойон жолын чарыптайт.
Жемире көргөн тенгериле
Желбер булуттар жылғылайт.
Аң торбогын ээчидип,
Араайын базып ол жүрет.
Мөңүн түгине өң кирип,
Мөштө тийинг отурат.
Туй туманду эрте күс...
Тууда геологтор астыккан.
Ай қарануй алтай тўн,
Аркада бөрүлер улуган.
Озо от то салбай жадып,
Олор антенна кондурган.
— Москва куучындайт! — деп ўн
Кенетийин тайгада торгулган.
Эбиреде қарануй, соок то болзо,
Эне-Төрөл оморды жылытқан.
— Москва куучындайт,
Москва куучындайт! —
Эбире туулар энчикпей жөмөшкөн.

*
* *

В. С.

Ишке терлеген жылдар өдөт,
Тенери де кубулбайт, јер де кубулбайт.
Јаңы төзөлгө там ла өзөт,
Ондо терис, кожоңыс артат.
Бис эмдиги өйдин јаңы улузы,
Изибис чалындый, жүрүмде суркуразын.
Чөлгө талайдын тынду суузы...
Темир јол тайганы өрүмдеп өтсин.
Уксагар, нөкөрлөр, өйлөр өдөр,
Өскө улустар бисти солыыр.
Ол тужунда бу да өйди,
Олор эски өй деп айдыжар.
Ол улус, айса болзо,
Тенериге барып, јурт төзөөр.
Қышты јаска солуйла, олор
Тошту тенисте чечек өскүрер.
Бис амадайдыс ол өйгө...

КАЙЫРЫЛЫК

Кайда да салкын капчалда
Шуулаган кожоңын чөйилтет.
Күүк ай... ыраак кобыда
Кандыктын чечеги кызарат.

Мындый јерде пионер тужым
Сыранай чөрчөктө немедий өтти.
Бу жүрүм Кайырылыкта болгон,
Сени ундыбазым, төрөл журтым.

Мындагы элбек јаландарла
Атту баштап ла мантаткам.
Коот јыргалду улузыла
Кожо иштеп, таскагам.
Төрөлимнин улу кеберин билип,
Үргүлјиге сүүрин мында баштагам.
Бу жүрүм Кайырылыкта өткөн,
Сени ундыбазым, төрөл јерим.

Чичкечек јолынгла омок базып,
Элбек јолго келип кирдим.
Јарык, јакшы школында үренип,
Јүрүмнин чике учурын билдим.
Бого төрөл комсомолго кирип,
Партия јолыла мен ууландым.
Бу жүрүм Кайырылыкта өткөн,
Сени ундыбазым, төрөл журтым.

Јылдар јылыжып, айлар айланат.
Албаты јадыны там јаранат
Күйгек чөлдө кара суу чыккандый,
Көксиме јангыдан сагыш кожулат.
Мен эмди јарт билерим,
Кемнинг учун адалар тартышкан.

В. С.

Ишке терлеген жылдар өдөт,
Тенери де кубулбайт, жер де кубулбайт.
Жаңы төзөлгө там ла өзөт,
Ондо терис, кожоңыс артат.
Бис эмдиги өйдин жаңы улузы,
Изибис чалындый, жүрүмде суркуразын.
Чөлгө талайдын тынду суузы...
Темир жол тайганы өрүмдеп өтсин.
Уксагар, нөкөрлөр, өйлөр өдөр,
Өскө улустар бисти солыыр.
Ол пужунда бу да өйди,
Олор эски өй деп айды жар.
Ол улус, айса болзо,
Тенериге барып, журт төзөөр.
Кышты жаска солуйла, олор
Тошту тегисте чечек өскүрер.
Бис амадайдыс ол өйгө...

КАЙЫРЫЛЫК

Кайда да салкын капчалда
Шуулаган кожоңын чөйилтет.
Күүк ай... ыраак кобыда
Кандыктын чечеги кызарат.

Мындый јерде пионер тужым
Сыранай чөрчөктө немедий өтти.
Бу жүрүм Кайырылыкта болгон,
Сени ундыбазым, төрөл журтым.

Мындагы элбек јаландарла
Атту баштап ла мантаткам.
Коот јыргалду улузыла
Кожо иштеп, таскагам.
Төрөлимнин улу кеберин билип,
Ўргүлјиге сүүрин мында баштагам.
Бу жүрүм Кайырылыкта өткөн,
Сени ундыбазым, төрөл јерим.

Чичкечек јолынла омок базып,
Элбек јолго келип кирдим.
Јарык, јакшы школында үренип,
Јүрүмнин чике учурын билдим.
Бого төрөл комсомолго кирип,
Партия јолыла мен ууландым.
Бу жүрүм Кайырылыкта өткөн,
Сени ундыбазым, төрөл журтым.

Јылдар јылыжып, айлар айланат.
Албаты јадыны там јаранат
Күйгек чөлдө кара суу чыккандый,
Көксиме јаныдаг сагыш кожулат.
Мен эмди јарт билерим,
Кемнинг учун адалар тартышкан.

Мен эмди јарт билерим,
Матросов јүрүмиле кемди корыган.

Төңөзөктү састы тереңжиде сүрүп,
Алтын арбаны не чачат?
Тату јиилекти ыраактанг экелип,
Бистинг Алтайга не јайат?
Заводтор табыжы тўни-тўжи
Токтомыр јоктонг не кўўлейт?
Мен ончозын јарт билерим,
Төрөлине албаты мыны сыйлайт.

Мен база төрөлиме иштеерим,
Је кем болорым, јарт билбезим.
Айса, поэт, айса, агроном —
Је кандый да ишчи болзом,
Кайырылыкка бурыларым кыйалта јокто
Јудурукча јүрегимде өчпөс ийдемненг
Сузуп, сыйлаарым төрөл јериме.

ЈҮРҮМНИНГ ТАЗЫЛЫ

Агаш аразына амырап јүрүп,
Көлдий тегерик јаланга чыктым.
Онын чике ортозында јангысқан
Өзүп турган кайынгга туштадым.
Јаланды јакалай өскөн агаштар
Баладый карулдайт, сени кайынг.

Кышкы шуурганныг, јайгы мөндүрдин
Табарузына ээлбей, ийделү өзөдін.
Темир сенен он катап бек.
Је оны јаланга кадаза канайдар?
Ийде алынар тазылы јок,
Јаңмырга чыдашпай, татап, сынар.
Кайыңаш, кайыңаш, мөн сен чилеп,
Ак-јарыкта өрөлөп өзөдим.
Ийдени алынып, ичкеери јүткүп,
Јүрүмнің јолында буудакты бузадым.
Мен кижі!
Менің тазылым — албаты,
Оноң түгенбес ийдени аладым.
Қайда ла јүрзем, нени ле этсем,
Албатының эрке колын көрөдим.
Түбек те, ачу-корон до туштабаза,
Албатыдан ыразам, јүрүп болбозым.
Бу јаланга шуурган да сокпозо,
Тазылы јокко, сен туруп болбозың!

АЛТАЙ

Ыраактан сениң кырларыңды көрүп,
Ырыстың јажыла көстөрим толды.
Энениң эрке тыныжы болуп,
Элбек јаланнан эзин уткуды.
Уйлар мөөрөжи,
пастухтар кожоңы

Угулып келди —
 ончозы кару.
Jүзүн чечектер,
 ыраак чаңкырлар
Jүрегимди кычырат,
 көксимде тыгыш!

Jerим,
Сенин улузыңды, шыңырууш кожоңыңды
Jүрегим сыстап оорыганча сүүйдим.
Jастың табыжын, жаңы jүрүмди
Jадып тындаган баатырдый, төрөлим!
Сенин ару, чаңкыр кейин
Санаамды жарыткан каным болды.
Сенин кеберинг, семтек тууларын
Jаш jүрегимди жажына шырkalaды.
...Jылдар жылыжып өдүп калар,
Jүрүмимде көпти ундып койорым.
Je jүректинг кереес сорбызы болуп,
Кеберингди өлгөнчө алып jүрерим!

БАЛА ТУЖЫМ

Кайран ойиме, бала тужыма,
Кайырылыкка келип, ойто
 туштадым.
Кандый да уулчак велосипедтү
Ойноп jүргенин оромдо көрдим.
Менин бала тужым меесте,
Өркөлөп, байла, jүргөн болбой.

Жайдак аттын жалына кадалып,
Жайым салкынла жарыжат болбой.
Школ бозогозы ары жанында
Бала тужым арткан эди.
Экинчи партада отурган уулчакка
Эмди туштаар күүним келди.
Азыйда мында кожо үренген
Алчибаев эмди үредүчи эмтир.
— Балдар да, жүрүм де эмди өскө,
Баралы, бистинг класска кир—деди.
Ару, жараш кийимдү балдар
Араайын отуруп, урок угат.
— Бу шинельдү кижиге кем? — деп,
Бойлорынанг кезикте суражат.
— Черүденг келген акам ол — деп,
Сыйынымнын айтканы угулат.
Алчибаев дезе: «Араай» — деп,
Жилбиркек оморды токтодот.
...Жылдар түрген поездгер болуп,
Жыгырап өдүп турганын угадым.
Сан башка жаш балдардын
Салымына, табыжына сүүнийи
жүредим.

БУЛУТТАР

Сарлыктый самтар булуттар
Чубажып чыкты мөңкүлөр бажынанг,
Салкын күүниле тенгерида омор

Кайдаар ла көчөт амадузы жогынат.
Кижиге сагыш элбек жүрүмнөн
База онойдо жүзүп келет.
Ол тужунда сени амадуун
Жотконго до удур апарат.

*
* *

Жүрүм деген сөсти сананза,
Момонды да өлтүрөр күүнүн келбес.
Же кыранды кыркып, жерди түртсе,
Оны кижиге канайда өлтүрбөс?

ЖАДА КАЛГАН ӨРӨКӨНҮ

Жүс жашту карыган өбөгөн
Сары күскүдө жада калды.
Теректин жалбырагындый онгон
Чырайына көрүп, улус айдышты:
— Жалакай, жакшы өрөкөн
Кандый эрте бистен ырады.
Бу кичинек журтта жаткандардын
Кажызына ла ол

төрөгөндий...

Бүдүн чак өткөн карыганды
— Эрте өлди — дежет,
ол орто жаштудый.

Өбөгөн кайкамчылу керек этпеген,
Өлгөнчө малчы болгон, билезин өскүргөн.
Колхозчыдый ла колхозчы,
Малчыдый ла малчы,
Je нениг учун улус комудайт?
— Ол чындыгыла биске баалу — дежет,
— Ол жүрүмиле биске баалу — дежет.
Jүс jашту карыганды үйдежип,
Кайындар, теректер де ыйлашты.
Суйук сагалду, эрди күлүмзиренген,
Узун соргуулду кангазынан айрылып,
Jалакай ла бойы межикте jатты.
...Телекей билбегей бу карыганды,
Je ол журтында чындык кижиге болгон.
Энг артык мавзолей — улустын жүреги болды,
Jүректерде чындыгыла карыган артты.

МЕНИН JОЛЫМ

(Поэманын үзүгү)

Чанактар, чанактар чыккырайт,
Өлөнгө энелер баргылайт.
— Талкан экел — деп, бистер
Сурап, кийининег кыйгырадыс.
Энелер, энелер, кайран энелер!
Уйлар мөөрөжөт,

слерди сакыйт.

Кижиге деп адаларга
шырала,
өс!

* *
*

Узак, узак кыш түгенбейт,
Жайды сананып,
балдар эстейт.
Алтайга жай келер,
кызылгат терерис,
Жаланла жүгүрерис,
кандык казарыс.
Уйлар калтырашпас,
ачу мөөрөшпөс,
Карды тойу,
Жайтандап жүрер.
Талтардый
талтандажар,
эмчеги сүттү.
Уй саачылар, бистин энелер,
Сааган сүтти заводко тартар.
Быштак сыгар,
эжегей эдер.
Бисти азырап, озор сүүнер,
Уйлардын тойу
кепшенгенине сүүнер.
Же жүрөктери амырабас,
түңей ле сыстаар;

—Фронтто не? Москвадан кандый табыш бар?
—Письмо алдыг ба? — бойлорынан суражар.
—Фронтко — деп айдып, эртен-эңир
Заводко келиндер сүт тартар,
Онон ойто кобыга чыгар,
Мандайдан тер чарчап чыкканча,
Олөн чабар күн ашканча,
Je эмди јай эмес...

кышкы түн улуйт.

Шуурган сыгырат,
агаштар шуулайт.

Тура карануй.

Печке тарсылдайт,
Ондо быдак одын быјырайт.
Керосин јокто јарык болзын деп,
Печкенин эжигин улус ачат.
Кой терезинен меелејди
Карыган эмеген

көктөп баштайт.

Ийиктер айланат, айланат, айланат,
Түк меелејлер, чамчалар түүлет.

—Фронтто адаларга — деп, балдар көктөйт.

—Фронтто уулыма — деп карыгандар иштейт.

—Таайыма пөтүкти јулмалап ийелик,

—Сүт тонурыв, адама ийелик! —

Эмеш чыдаар балдар айдыжат.

Энелер амырабайт,

ийиктер айланат.

Жүрүм,

сен бисти ол жылдарда
Колыңла былча тударга сананган.
Же өскө өйдин жаңы улузында,
Жаңы өйдин, жаңы алтайларында,
«Төрөлим» — деп айдар
Күчти көрүп,

бойың кайкаган,
Бойың кайкаган,
же килебеген.

Же улус тороны
шыраны өткүрө
Эртенги сүүнчизин иле көргөн;
Иле көрүп,

өштүлө тартышкан,
Быјар өштүгө
Бакпаган.

* *
*

Жылдар жылыжат,
Айлар айланат.
Жүрүм кубулат,
Кижини кубултат.
Кем де ыраак
Јорукка атанат.
Кем де јоруктаг
Бурылып јанат.
Кем де чаңырып,

Энедег туулат.
Кем де јажына
Јүрүмнен ырайт.
Јүрүм, жүрүм,
Элбегин, јаанын.
Оңдоп билерге
Онын күчин.
Өткөн өйлөрди
Сананарга ачу,
Келер өйлөргө
Барары јилбүлү.
Јүрүм, жүрүм,
Элбек ле јаан
Оңдоп аларга
Онын күчин.

ТУРНАЛАР

Айланайын,
 городтор ло јурттар!
Алтай јердин
 јарадын көстөдим.
Тегиистий тегериден турналар
Түжүп,
 онтожып турганын угадым.
Былтыр агаштар оморды
Ыраак јолго ыйлажып үйдешкен.
Эмди сас јоголып,
 јер кубулды,

Таныбайт озор,
 кайда тўжетен?
Баларлу сас селендеп,
Баканын ўниле
 бапылдабайт.
Жарыкка, кўнге
 кылгалар кермедеп,
Жаланды кўрўктин
 сыртындый жолдойт.
...Кунукпагар, турналар, кунукпагар!
Кубулган жериме амырап алыгар!
Албатынын улу ижин
Алан кайкабай,
 мында жайлагар!

ЭРЇИНЕ

Эрјине тапкан киж
Бай болор деп уккам.
Эмдиги улустын ижи
Эрјине деп јарт билдим.
Меге байлык керек јок,
Меге алтын керек јок.
Менде ару јўрек болзын,
Онон амыргы кожондор чыксын.
Эптў, јараш кожоннын
Эрјинези јўрўмде,
Элге оны жайары —

Поэттинг чечен сөзинде.
Jүзүн жараш кожоннын
Jүлкүүри болзом кайдадым.
Эптү, жараш кожоннын
Ээзи болзом кайдадым.

КУЛАДЫДАГЫ ТУШТАШТАР

Кулун-жабага жарышкан
Куладынын жалаңы.
Куучын-каткызы жайылган
Куладынын улузы.
«Солун кожон угарың,
Сорпон эшке бар» — дежет.
«Икилизин угарың,
Ичкеери, нөкөр, бас» — дежет.
Колхозтың клубына концертти,
Тургузатан болтыр Сорпон.
Қоо үндү комусты
Қожондодып билер Сорпон.
Бир ле уккан мотивти
Ундыбас бүткен Сорпон.
Бистен ыраган улустың
Үнин тиргизет Сорпон.
Ичеге кылду топшуурга
Икили тийип күүледі.
Одынга бараткан Ойынчынын
Омок кожоны угулды.

Куу, чичке сабары
Куучындадат топшуурды.
Женезин сүүген Жалаанын
Жетирүлү үни угулды:
— Кара тайым өлүп калза,
Камчызы кереес болбос по?
Карындажым өлүп калза,
Женейек кереес артпас па?
Сорпонг, Сорпонг кожоңыг,
Солун учат колхозто.
Согожокто улустын
Соот-жыргалы сенде.
Топшуур, топшуур күүлейт,
Икили ойнойт, ойнойт.
Түрмеден чыккан Эжердин
Түкүрүлү черти угулат:
— Кара тайым өлгөжин,
Кайнадып эдин жибезим,
Карагуй жерден мен чыктым,
Качан да ойто барбазым.
Икилинг ле икилинг
Кожондоп берди, Сорпонгым!
Кожонг ла кожоңыг
Коркушту болтыр, нөкөрим!

Туу бажынан көдүрилген
Тумандый легенда Сорпондо.

Жиitte көзинеҥ астыккан
Нөкөрим ыраак Куладыда.
— Көстү болгон болзом — деп,
Комудалду айтты топшуурчы.
— Музыка бичиир эдим — деп,
Улу тынды икиличи.
— Орус кожондор бу — деп,
Ойноп берди баянла.
— Ончозын билерге турум — деп,
Сыймады бичикти колыла.
Алтынду јебрен туунын
Астабас јөөжөзи теренгинде.
Алтай композитор уулдын
Артабас кожонгы көксинде.
Кулады деп јеринге
Айылдап ойто барарым.
Кубулбас-онбос үнингди
Тындап, тындап угарым.
Икилинҥ ле икилинҥ
Кожондозын, Сорпоңым.
Кожонгыҥ ла кожонгыҥ
Ундылбазын, нөкөрим!

ТУРГАК

(Кокыр)

Туйактунын боом алды
Тургакту деген азыйда.
Көрмөстөр оды көгөрип,

Күйет дежет ондо.
Чечектин сүүген көөркийи
Черүден жуукта бурылды.
Иштен жанган үрезин
Тургакту боомдо сакыды.
Кара-туйук кабагы
Кандый жараш Чечектин!
Кабыра кучактанган колы
Кандый күчтү солдаттын!
Окшошты озор, окшошты,
Түн өткөнин сеспеди.
Арка жердин өлөңи
Айдары жок тепселди.
Айылына бурылган Чечекти
Адылып энези сурады:
— Кайда болдың,
Айт, учкан!
Амырымды аскырдың.
Ада-жашту алдыкан!
Кудайзак карыган энезине
Кокырлаган өйдө Чечек айтты:
— Тургакту боомнын көрмөзине
Туттурдым, энем, мен — деди.
— О, жайла, баш болзын — деп,
Онтоп, карыган мүргүди.
— Түнге жетире иштебе — деп,
Түргендеп, балазын жакарды.
Чечектин «тургагы» — деп,
Черүчини улустар адады.

Чечен мындый кокурды
Чечектин энези де укты.
— Э-э-э, эмдиги балдарды! —
Эмеген эрке күлүмзиренди.
Же Чечек жараш кысты
«Тургак» тудуп ла турды.

ТУУЛАРГА ҚОРҮП САНАНДЫМ...

Алтайым алдымда ачылып,
Ал-санаамды көдүрди.
Чанкыр тегериге чачылып,
Булуттар койлордый быжырайды.

Жебрен кырлар чырыжындый
Жеримнинг кобы-жиктери.
Такпын талай чайбуузындый
Таныш төгдөр өгдөйишти.

Апагаш жалдарын салактадып,
Амырап турат мөңкүлер.
— Белетен, жаңмыр болор — деп,
Белгелеп айдат сүмерлер.

Кадын, Урсул сууларынды
Карыганча улус ундыбайт.
Үйеден-үйеге улуркап,
Үч-сүмер баатыр танкылайт.

Ады јок туулар, суучактар
Атту болорго күүнзейт.
Койынында коробос јөөжөлөр
Кодорочы-геологторды сакыйт.

Ады јок кичинек сууларыннын
Бирүзиндий, уулыг мен јүрүм.
Јаан түжүмиле ағылангалак
Јаландый кижиге мен эдим.

Аркытка, Кадынга күйүнбейдим,
Айланып јеримде јажына аккай,
Ады јок суучак аркада шулурап,
Агастый јенгил калып ла јаткай.

Је салымым мени јүрүмненг айрыбай,
Қожоннын туманду тенгизине чачкай.
Айтканым јарланып, јанылга болбогой,
Јажына суучактый шулурап арткай!

ҚОЖОННЫҢ УЛАЛГАНЫ

Өштүнинг коронду огынанг шыралап,
Өлгөн мында, јийт поэт.
Эмди јаланда мажактар шуулап,
Эзинге удура энилет, энилет.

Барган поэттинг жүрегинде
Байла, кожондор үрени арткан.
Эмди алтын арыш болуп,
Эгилип, кожоңын улалтып турган.

КАДЫН-БАЖЫНА

Кадын-Бажы, Кадын-Бажы,
Канча туулардан бийикте турадыг.
Төбөнннн кийининен чыккан күнге
Төмөнги кырлар чечектегенин көрөдиг.

Күнге жуук турум деп,
Күмүшле мызылдап, аңылан ла.
Жылыдып, сени кайылтпаза да,
Жылбыгдап, ого күлүмзирен ле.

Жабыста мун кырлар, агаштар
Жайдыг, күннинг кучагында.
Э-э-эй, кандый јалаңдар,
Эне-Төрөл Алтайда!

Кадын-Бажы, Кадын-Бажы,
Каткырып туру мени электеп:
— Кайа көр, жүрүмди шиндеп,
Калыктан да табылар мендий кижн.

Кадын-Бажы, сендий кижн
Калыкка јолды көргүзер бе?

Кату ӧй келзе;

«албатым» — деп
Кара канын төгөр бө?

Адырманду жолды јендеген
Албатыдан күчтү ол болбос.
Јүрүмнин изү коолына
Јүреги соок јарабас.
Јүрүм чайбалар, үргүлјиге чайбалар,
Јарадынан ондыйды чыгара чачар!

* *
*

«Көзи јарашты көрүп алганча,
Јүреги јарашты тындап алыгар».
Бойдондор айылду болордын болгончо,
Олорды јакыйтан алтай карыгандар.
Меге де, бойдон, јангыскан уулга
Бу сөстөрдү угарга келишти.
Је кыска јүрүмимде көп кыстарга
Туштап,

таптым јүреги јарашты.
Солдаттын солун ла кату јоругында
Письмо сакыйдым

ондо бир кыстан.
Қойчы көөркий Урсулдын јарадынан:
«Түжендим» — деп бичийт

түндеги одудан.
«Ырысту бол» — деп калганчы әнгирде

Жажытту ўнингди ундыйдым эмеш пе?!
 «Кандый жүрүн?» — деп Урсулдан
 Согулган жараш
 жүрек бу эмес пе?

АННУШКА

Аннушка, Аннушка,
 Айтканыма бұтпедін.
 Ақжұлдың боочызында
 Тушташты сен ундыдың.
 Чалынду өлөңди чайкалта
 Чапкан эдис, Аннушка.
 Жажыл жыды эмди де
 Ытанат меге, Аннушка.
 Таскак обоо алдына
 Таң адырган жогыс па.
 Қайа-ташка Ақжұлда
 Колыс салған жогыс па.
 Аннушка, Аннушка,
 Армияға атангам.
 Жылу қолыңды алала,
 «Жакшы жүр» — деп алкагам.
 Тосток көстөң тоголонып,
 Тонымды жаш өртөгөн.
 Ыраакка мени үйдежип,
 Ырызыңды, байла, ычкыңган.
 Себи бажың ажала,

Сени эске алыңам.
Сертежиң, өскө уулдарла
Ойноорыңды сеспегем.
Эмди ойто јериме
Јанып келдим, Аннушка.
Эки көзиң мөлтиреп,
Ээчибе, көөркий, Аннушка.
Јаш баланды јаанадып,
Азырап ал, Аннушка.
Өткөн ойго өчөжиң,
Өкпөөрбөй јүр, Аннушка.
Јүрегимди билбей ле,
Јүткүбе катап, Аннушка.
Көксиндеги куйун-јотконго,
Көмдиртпей, тартыш, Аннушка.
Аннушка, Аннушка,
Ачу сеге, Аннушка.

КАР

Кар айланып, јаап ла јат,
Кар айланып, јаап ла јат.
Јер-теңери боп-боро,
Јер-теңери боп-боро.
Јүрегим дезе сыстап јат,
Јүрегим дезе сыстап јат.
Сүүген эжим ыраакта,
Сүүген эжим ыраакта.

Карузыган кайран кыс,
Карузыган кайран кыс
Санаамнанг чек чыкпайт,
Санаамнанг чек чыкпайт.
Кайран үрем ундыба,
Кайран үрем ундыба!
Качан бирде туштаарыс,
Качан бирде туштаарыс.
...Кар айланып жаап ла јат,
Кар айланып жаап ла јат.
Айазары качан не,
Айазары качан не?
Кару эжим ыраакта,
Кару эжим ыраакта...
Туштажарым качан не,
Туштажарым качан не?

«ЭЭЗИ ЈОҚ» ҚОЖОНҒ

Маргылу бажында мөш бар,
Төзинде таныш оду бар.
Маргылу бажында карыган бар,
Ол озочыл жылкычы,
Бойы сүрекей кожончы.
Ол меге таныш —

Бачимов Айдар.

Ашкан күннинг тандагы кызарза,
Айдардың үни тууларга томылза,

Жылкынын киштежи,
 конгозы дугулза,
Ончозы меге жуук,
 ончозы меге таныш, —
Бу меге поэзия,
 бу меге жараш!
Чангкыр тууларым, чангкыр тууларым,
Поэттий терен сананып, бажыгар неге
 эндигер?
Бачимов Айдарды тындап,
Тынбай да туругар эмеш пе, слер?
Кожонгынды, сенин кожонгынды
Ар-бүткен де тыгдайт.
Байла, аркада эликти
Бактырып, база тургустын.
Айланып эткен жүүкти
Эттирбей, кожон, уйалттын.
— Карыган Айдар, бу кожонды
Кем чүмдеген, билеригер бе?
Кем чүмдеген, айдыгар меге.
Бачимов озочыл жылкычы,
Бачимов сүрекей кожончы.
Карууна узак сананбады,
Кангазын азып айтты:
— Ээзи жок кожон,
Байла, ээзи албаты.
Же сүрекей кожон,
Бистинг кожон!

Ар-бүткен тынданып, куштар эдет,
Чечектер жайканат, туулар кайлайт.
Маргылу бажында мөш алдында
Карыган малчы адын ээртейт.
...Мен билерим, кожонг «ээлү»,
Je чүмдеген поэт жажына уйкуда.
Онын бичигени жонго таркады,
Онын үлгеринде
онын ады.

Поэт өлбөс, ол ортобыста!
Кожондоры онын алтай жүректерде,
Жүректерде болгоны —
онызы бийикте!

Кожонун улус угала;
«Албатынын» дежет жеристе.
...Бүгүнгү эзен поэт најым,
Бичиген үлгеристин бирүзин де болзо,
Онойдо төрөл албатыбыс,
Бистин деп, жуук айдатан болзо!
Чагкыр тууларга күн чыкса,
Ашса, тагдагы кызарып артса,
Кожонгыс тууларда жагыланатан болзо,
Айдардый ок тегин кижиге
«Албатынын» деп айдатан болзо!

НОКӨРИМЕ

Нөкөрлөр, жаңы жылды уткуп,
Жыргагар, көдүригер чөбчөйлөрдиге.

Слерди јайым байрамдазын деп,
Сергелег тындайын
кышкы түнди.
Алтай буудайдын ачу сыразын
Амзагар ундубай, мениг учун!
Је калак,
нөкөрлөр,
сүүген үүремди
Окшобогор, мениг учун!

ЧОРНОЙ ЛО ЧОКОНДОЙ

Уй телийтен Чорной
Удура јортуп келерде,
Узанатан Чокондой
Уткуп, оног сурады:
«Бош-Тууда болдыг ба?
Боро адымды көрдинг бе?
Армакчылу ак-бором
Агашка оролбой туру ба?»
Чорной ого чечеркеп,
Чотылдада каруу берди:
«Туу ла туру — ол туру,
Божын-тыгын јайкабадым.
Ат ла туру ондо туру,
Борозын-каразын ылгабадым!»
«Тилим чечен мен дейле,
Тылбырабай јүрзеи, Чорнойым.

Адымнын сурузын айтканыга
Алкыш болзын, Чорнойым!»

Тили ус ла колы ус
Туштажып, мынайда чечеркешкен.
Поэт Укачин Борис
Тууразынан угуп, бичиген.

АБАЙДЫҢ КОЖОҢЫ

Бистинг жарлу малчы Абайдын
Кожондогонын слердин кемигер укты?
Жиitte кожондобогон карыганнын
көксинен

Ырыстын кожонгы омок жайылды.
Темир чончойлу уур жылдарда
Чайнам курутка Абай жалданган.
Тенгериде жылдыс өчүп жоголгондой,
Жиит жүрүми кулда өткөн.
Бөкөн моштөр жотконго ээлин,
Чоргодый коркойотон, кем билбес.
Жолында түндий карануйды Абай
Оодо согордо, ырыс табылды.
Малчынын чакызына мен түжүп,
Уйде топшуурдын үнин уктым.
Эски айылдын эжигин ачып,
Кожондоп отурган Абайды көрдим.
Бу буурайган өбөгөн бүгүн
Жүрүмнин жаңырып турганын мактайт:

«Калганчы ла эгир, озогы чадырда...
Эртен көчөрүм, эртелеп турага.
Жеңүлөрлө кожо жылдарым жийтсирейт.
Мени колхозым үредүгө ийди.
Абайдын кожонгы кулагыма шыңырайт...
Жаантайын угадым карыбас кожонды!»

ЖАНЫП БАРАТКАН ТУРНАЛАРГА

Жанып келдим жериме,
жериме
Жеримде эмди күс эмтир,
күс эмтир.
Айланыжат үстүмдө,
үстүмдө
Алтайдан жанган турналар,
турналар.
Элем-селем, слерге,
слерге
Эзенде эрте келигер,
келигер.
Канадаарга коштойло,
коштойло
Жайды Катап экелеер,
экелеер.
Кайран алтай жериме,
жериме

Катап ойто келигер,
келигер.
Эзенде јанган солдаттый,
солдаттый
Эбирип ойто келигер,
келигер.

ТАМЧЫ

Көстинг жажынды, ару суучак
Таштыг кыбынанг сызылып жатты.
Онын жолы кату ла узак,
Же кайдаар, неге ол жуланды?
Мен билерим жайым коолло,
Мантаарга кайаны өрүмдеп чыктыг.
Бу амадуунда ижемжи толо,
Кара суу бодуп, јаланга чыгарыг.
Ол тужунда жүзүн чечекке
Кажы ла тамчынг жүрүм берер.
Каны кадып, суузаган кижн
«Тынду суу»—деп, сени ичер.
Мениг үлгерим база сендий,
Ырада учар јол бедирейт.
Албаты жүрегин ачып киретен
Јүлкүүр болорго амыр бербейт.
Тегинди ле улуны көргүзип саларга,
Терлеп туруп, бичийдим күнүн ле.
— Јылу сөстөр — деп албатым айтса,
Онызы үлгериме канат эмес пе?

Алтайым, агаш арага киргемде,
Сууга эжингендий, көмүлө бередим.
Чанкыр, ару кей көксимде
Тируй иделу... согулат жүрегим.
— Кижиге, кижиге — деп, бүрлерде

кушкашгар,
Кожонун меге учурлагандый билдирет.
— Мендий чекчил бол — деп чырбыктар
Агаштан агашка уламжып көргүзөт.
Алтайым, сенин агаш аранда
Улусту оромдуй, табыш кайда ла.
Мылтык атпадым, мылтыгым жардымда
Мылтыкты канайып адаарын
Жаан жыргалдуу оромдо?

АДАМ

Адамды чалмачы болгон дежет,
Армачы чачканын онын көрбөдүм.
Сүрекей жалтанбас эмдикчил дежет,
Эмдик минип, туйлатканын көрбөдүм.
Баштапкы малчы, баштапкы колхозто
Кокырчы, тили курч кижиге дежет.
Уулчак жүрөрдө, курсак жокто
Байдын койун да уурдаган дежет.
Кабайдан мени чебер алып,

Јууканың терең түбине жажынып,
Јолдо нөкөринен артып калды.

Шинелдер әдеги бутка оролып,
Беш адар кындагы белге сүтулып,
Ташка тебинип, тайадан тартынып,
Бир чакырымнан жолын улалтып,
Өскө солдаттар ичкеери энмектейт,
«Оштүлерди» кайып көрөргө мендейт.

«Ўредүлү жуудан» карышкан солдатка,
Кенетийин кемнин де ўни угулды:
«Бооду, коркынчаак, уйалбас,
Чеч шинелимди, чеч погонымды!
«Солдат» деп сени адаарга жарабас,
Аданба, менин улу адымды!»

...Ол чочып, өңдөйип аыктанды,
Кату ўндү кижини таппады.

— Мен коммунист, солдат — деп,
Мөңкүлүкке тургускан памятник айтты.
Оштүни јенген коммунист,
Јайымды корыган солдат
Јанында туруп, айдып турды:
«Чеч шинелимди, чеч погонымды».

...Коммунисттин сөстөрине камчыладып,
Қачкын кулагын туй бөктөнди.

Қоркып калған жүзін жажырып,
Жерге жаба жада берди.

«Мен жер. Сени көдүрбезим,
Қара терің меге тамбазын!
Қоркушты ла төгүнди бадырып
болбозым,
Ақ-жарык билзин, албаты каргазын!»

«Јок, јер-эне;
ташта јаманымды,
Ақту теримле јунайын буурымды?»
Јаактары төмөн јаштар тоголынып,
Јайнап, јердең ол сурады.
«Коммунисттең сура — каруу угулды,
Самурайлар оны темирле каарған,
Садынып багынбаста, бажын кескен.
Ол сен керегинде сананған,
Бойының жүрүмин сеге берген.»

— Коммунист, јаманымды ташта,
Қанымла јунайын кара буруумды?
Солдат болойын кандый ла катуда,
Бер шинелинди, бер погонынды? —
Коммунисттең ол мынайда сурады.

... Эне төрөл јер,
Қүндий улус коммунисттер,

Биске чындык јол ачат.
Өлгөндөри де өлүмиле,
Канайда тартыжарга, жүрерге болужат.

* * *

К. Н.

Узун јол мени ырада кычырат,
Је санаа-сагыжым кайра учат.
Кийинимде
орус атту алтай кыс арткан,
Сүүгенин сүүбегенин
меге айтпаган.
Табырап јааган баштапкы јанмыр,
Арузын онын! Ол сен, Нина!
Айланыжып түшкен баштапкы кар,
Апагажын онын! Ол сен, Нина!
Булут өткүрө күн чалыды,
Чоктузын, јылузын! Сен ондый, Нина!
Јаскы кожоҥын јалаңдар баштады,
Јүрегимде үлгер, ол сего, Нина!
Сүүнчилү, сүүнчилү бичиирге де турзам,
Үлгер кунукчылду, кунукчылду чыгат.
Өскө кыстарга көрөргө дө сананзам,
Ончозын кеберин туй турат.
Карлу сүмерлер шонкоры болотон,
Канадым сен, көөркийим болзон.
Јүректен кысталып, шыралап чыккан
Кожоҥымнын өдүни јаңылгазы болзонг.

Узун јол мени ырада кычырат,
Je санаа-сагыжым кайра учат.
Кийинимде

орус атту алтай кыс арткан,
Сүүгенин сүүбегенин
меге айтпаган.

КАПИТАН

Буды јок,
 колы јок
Бурылган адалардан,
Өткөн јуунын
 изин көрөдис.
Онкойо бұткен окоптордон,
Ойдыйа күйген агаштардан
Төрөлдинг шыркалу
 чырайын көрөдис.
Јаагы јердий,
 сорбулу капитан
Јартап, јиит
 солдаттарга айтты:
— Көрүгер,
 төрөл төндөрдү,
 төрөл јеристи —
Көп улусты
 олор корыган.

Кажы ла төгөш,
кажы ла жыраа ажыра
Каны тамчылап,
кижи тартышкан.
Jүрүмниг кыжына
чачы кажайган.
Командир унчукпай,
узак турды.
Jайгы салкынга
шылырап турган
Jаш корболорго
көрүп айтты:
— Jуу кийининде
өскөн агаштар
Кандый жараш!
Корыгар оlorды.
Кату ой болзо,
слерле оlor
Jалтанбай корыыр
jүрүмди,
ырысты.
Jаагы
сорбулу командир
— Ичкеери! — деп,
јакарып айтты.
Jиит,
јажыл агаштар
Бисти үйдежип,
ондо артты.

ЭНЕМЕ БИЧИГЕН ПИСЬМО

(Есениннен)

Карыган энем, карыган энем,
Кандый жүригер,

эзен ле бе?

Мен де эзен. Якшы ба!

Ондо жарык энир болбойсын,
Одыг туранды жажына жарытсын.

Мен керегинде каран санааркап,
Сени сүрекей кунугат дежет.

Кереес эски чекпениг кийип,
Күнүг ле жолго чыгадыг дежет.

Карагуй суйук энир сайын

Кабакка эзирген улус жуулыжат.

Кандый да неме уулыгнын жүрегин

Кадай бычактап ийгендий бодолот.

Кайран энем! Токына, амыра.

Онызы төгүн — уур санаалар.

Сеге жолукпай өлүп калатан,

Сүрекей ле аракычы эмес уулыгар.

Эрке ле бойум эмдиге мен

Эбирип жанарга амадап жүрүм.

Куйунду кунуктан ырап мен

Кичинек турама бурулар турум.

Аалга садыс жасты сезип,

Ак чөчегин жайза, жанарым.

Сегис жыл кайра чылап,
Сен эрте ойгоспо, энем.
Ойгоспо ундылган амадуны,
Коскорбо корон ачуны —
Көп шыраны эрте көргөм,
Көпти жүрүмде мен жылыйткам.
Калак, мүргүүрге катап үретпе!
Качан да бурылбас эски өй, энем.
Сен менин болушчым, сүүмжим,
Сен — жаркынду одым инем.
Каран шыралап жүргенинги ундызан,
Карыгып меге санааркабазан.
Кереес эски чекпенин кийип,
Күнүн ле жолго, эне, чыкпазан.

Кызым тандак ажып браат.
Кырада сула амыр тынат.
Карый берген энемди мен
Катап эске алындым бүгүн.
Кажуны эдектей азыйгы чылап,
Колында тайакту сен базадың.
Үргүлөп жаткан сууның үстүлө
Өңөлөгөн айды көрүп турадың.
«Ада-Төрөл жерим деп,
Азыраган уулым тартынбайт.» —
Мынайда энем ширтилдеп,
Меңинг учун санааркайт.

Оног сөөктөргө сен барадың,
Ондо сыйын-карындаштарым арткан.
Олорды эркелеп, сөстөр айдадың,
Онтоп кезикте уур тынадың.
Чек шыралап, бис те өссөбис,
Чечектий өскөн сыйындарым да өлзө,
Көстөрингди, эне, сергек көрзөң,
Көп кунукпай, жеңил жүрзөң.
...Болор, эне! Кородош жеткен!
Яблоня бұри түжүп калатан,
Яблоня да ого оорып артатан.
Оны эмди слердинг билетен
Өйигер, эне, байла, жеткен.
Сүүмји жаскы табыш чылап,
Шыңгырап база өдүп калатан.
Какталып түшпей, кезик бұрлер
Кажайып агашта чирип калатан.
Же мен дезде ол бұрлердий,
Жаңыс жерде чирип артпазым.
Сабалып, согулып ыраак жолдо,
Салкынга жалбырап торт күйерим.

Кырмак кар оодылып чачылат,
Көгөрө тонгон ай жарыйт.
Ойто ло төрөл журтыма бурылдым,
Оттор шуурган өткүре суркурайт.

Айылы-јурты јок бистерге
Арбын јөөжөө керек эмеш пе?
Не берилген, нени көргөм, —
Ончозын кожондоп айтпас па!
Қарыган өнеме катап јолугып.
Қайнаткан ажын ичип отурым.
Јаштар көстөң тоғолонып, тоғолонып,
Јаагын энемнің јунганын көрдим.
Эмеш те шыра көрбөгөн кижидий,
Энем чайлу аяк алат.
Алаатып, колдоры тырқырап,
Айагын энем ычкынат.
Јалакай, карыган, эрке өне,
Јажына эрикчелле најылашпазанг.
Қарлу јотконның кайы өткүре
Јүрүмим куучындап берейин,
уксанг.

Көп јерлерле мен тенип,
Көпти көрдим, шыраладым, сүүндим.
Сенег артык кижиге туштабай,
Учында баштак, арақычы болдым.
Эмди өдүк-тонымды уштып,
Печке јанына изинип јадым.
Јаңы амадулу, катап тынданып,
Јаш тужымдый ижемјилүү болдым.
Көзнөк ажыра шуурган шуурып,
Көдүрилип турган табыжы угулат.
Бистинг апагаш садыста јойгондор
Үргүлеп тургандый меге бодолот.

Ажы жуунадылган јаландар куру,
Агаштар бұри төгүлген — туру!
Чыкту туман суудаг көдүрилди,
Чалыган күн көлөсө болуп,
Чанкыр кырдан араай ашты.
Кыш келерин күнүн ле сакып,
Капталганду јол үргүлөп јадат.
Буурыл карга бүркедерге мендеп,
Быжу ла сакып, ол кунугат.
Сарылтым айды кулунга бодоп,
Саласка чанакка јегерге күүнзегем.
Ах, оны кече көрүп,
Агашту тепсенде узак тургам.

ТЫМЫК ТҮН

(Конст. Козловтон)

Јаркынду күн ашты,
Јабынтызын түн јапты,
Көзнөктөр отко јарыды,
Көк айаска ай өксөди.
Автомашина гаражка
Амыраарга уланды.

Койу садка, жалбырактарга
Тымык гүжүп, амырап артты.
Баштапкы класстын уулчагы —
Балам Вовка уйуктайт.
Тышкары терек эзинге
Тымыкты бузуп чыккырайт.
Же жаңыс ла үредүчи
Жадып эмдиге амырабайт.
Чын бичип үрензин деп,
Вовканын жасканын жазайт.
Туннинг тымыгы бу деп,
Калак, нөкөрлөр, айтпагар.
Тракторлор чөлдө күүлөп,
Иштеп турганын тындагар.
Жаскыда сүрген солокто
Жайканган ажыс кезилип жат.
Алтын мажактар көп ондо
Автомашиналар тартып жат.
Түниле мен де уйуктабай,
Үлгөр бичип отурым.
Керектү сөстөрди таппай,
Келген таңды уткуйдым.
Бойымнын таап айтканым
Болушту болзо, ол кайдар.

Көп улусты жөнүгө
Көдүрип турза, ол кайдар.
Айылдаш жаткан инженер
Амырабай, чертежын журайт.
Маңдайында онын тер,
Же эриндери күлүмзиренет.
Карындаган жаш бала
Караңгуй түндө туулган.
«Тындагар, мен кижиге» — деп,
Тымыкты бузуп кыйгырган.
Эр болуп чыдап келзе,
Эрчимдүү ишти ол болор.
Оны ырысту өссин деп,
Уйку билбегенисти ондоор.
Бойы база уйку билбей,
Кайкамчылу керектер ол эдер.
Уур жолды уур дебей,
Улусты, жүрүмдү сүүп жүрөт!

СУУЛАР

(Г. Кондаковтон)

Сууларды талайдын балдары деп,
Сүрө лө улус айдыжат.
Чанкыр мөңкүлөр бажынан мендеп,

Чактан чакка талайга учат.
Айдыг түнде ару суулар
Өндү темирдий ол суркурайт.

Кызык капчалдарды јара тееп,
Кадын ла Бий јарышкылайт.
Чакпындар удабас оттор болуп,
Кубулып бистин јурттарга једер.
Суулар ийде-күчтү де болзо,
Улус күчтү деп, оттор күйер.

БАЖАЛЫКТАР

Солдаттын санаалары

Жолдогы санаа	6
Энеме	7
Солдат	9
Ыраак Күнчыгыштын кыжы	10
Үренчиктер	13
Оду	14
Таң	15
Кайрылыктын кыстарына	16
Орус энеге	18
Комэска	19
Айылдан келген письмо	21
Мен түйш жеримде	22
Лажырбазым	24
Чыккан жерим керегинде санаа	25
Жодролор	27
Солонгы	28
Волочаевканын партизандарына	—

Төрөл журт

Менин деревнем	35
Менин жазым	37
Эзен болзын	38
Көргөн болзо Ленин	39
Келер ой керегинде санаа	40
Ой	42
Найылык керегинде кожон	43
Төрөлдин үни	44
В. С.	46
Кайырлык	—
Жүрүмнүн тазылы	48
Алтай	49
Бала тужым	50
Булуттар	51
Жада калган өрөкөнгө	52
Менин жолым	53
Турналар	58
Эрјине	59
Куладыдагы тушташтар	60
Тургак	62
Тууларга көрүп санандым	64
Кожонун уналганы	65
Кадын-Бажына	66
Аинушка	68
Кар ,	69
«Ээзи жок» кожон	70
Нөкөриме	72

Чдрной ло Чокондой	73
Абайдын кожоны	74
Жанып бараткан турналарга	75
Тамчы	76
Адам	77
Менин кӧчуреечиме	78
Коммунисттер	—
К. Н.	81
Капитан	82
Энеме бичиген письмо	84
Тымык тун	88
Суулар	90

БОРИС УКАЧИН

ДОРОГИ

На алтайском языке

Редактор Л. В. Кокышев.

Художественный редактор А. М. Кузнецов.

Технический редактор М. И. Тихтиев.

Корректоры

Н. Н. Пареев и Е. Н. Маңышева

* * *

Сдано в набор 19/1 1960 г. Подписано в

печать 8/IV 1960 г. Формат 60×92 ¹/₃₂.

Печ. л. 3. Уч.-изд. л. 3,2. Тираж 1000 экз.

Заказ № 39. АН 08750. Цена 2 р. 20 к.

* * *

Горно-Алтайское книжное издательство,

типография № 15, г. Горно-Алтайск,

проспект им. Сталина, 29.

Кычыраачылар!

Садуда мындый бичиктер бар:

1. Л. Кокышев. Арина (роман), Тушташтар (үлгерлер).
 2. Алтай литература.
 3. Е. Чыпыев. Куучындар.
 4. Алтай кеп сөстөр.
 5. И. Кочеев. Адучы, Куучындар.
 6. Алтай албатынын кожондоры (жуунты).
 7. Мундус Эдоков. Жарыткыш.
 8. Э. Палкин. Жаңы өй.
 9. А. Адаров. Күскү салкын, (үлгерлер ле поэма-лар).
 10. И. Шодоев. Карас, Алтын сүме.
 11. А. Саруева. Сырга.
 12. Ч. Чунжеков. Бичигенинин талдамазы.
 13. С. Суразаков. Сүүген жерим.
 14. В. Я. Шишков. Чуйдагы болгон керектер.
 15. А. П. Чехов. Вишневый сад. Куучындар.
 16. Н. В. Гоголь. Повестьтер.
 17. А. Гайдар. Куучындар.
 18. Күдүчи (жуунты).
 19. Л. Коптелов. Улу көчүш.
 20. Индус албатынын чөрчөктөри.
 21. Сибирь жеринин чөрчөктөри.
 22. М. Ю. Лермонтов. Үлгерлер ле туујулар.
 23. А. С. Пушкин. Үлгерлер ле туујулар.
 24. М. Пришвин. Куучындар.
 25. И. С. Тургенев. Бурмистр.
 26. И. Ерошин. Чаңкыр журт.
 27. Мао Цзе-дун. Он сегис үлгер.
- Бу бичиктер садуда жок болзо, олорды Облпотребсоюзтын саду базасынан сурадыгар.

Издательство.

2 саяк. 20 акча

